

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Capvt Tertivm. De lectionibus Theologiae sacrae ac Philosophiae.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

proponuntur, hominum frequentiam ac motu animorum si non tanto, quantum vir ille Apostolicus excitabat, eo certe quem summi infimique miris in caelum laudibus extollunt. Hæ in concionibus industriæ nostræ sunt, hæ artes, quibus populi pietatem religionemque nutrimus ac fouemus. Neque templa solum aut loca sacratiora vox ista Christianorum oratorum peruagata est, sed audita etiam in plateis (quemadmodum de Barzæo iam dicere memini) vicisque ciuitatum, in ipsas usque scelerum officinas salubriter penetrauit. Quoties è nostris concionatoribus aliquis, dum otiosis in foro hominibus sanctam importunitate fidei ac Religionis mysteria inculcat, forum conuertit in templum, vnde inter lacrymas & gemitus ardentissimæ preces ferrentur in caelum? Quoties aliquis impudicitiam in suis castris aggressus, ex ipsis lupanaribus miseram animam, tamquam è leonis vnguibus prædam, extorsit? Sanè Ioannem Ramirium dicentem ad famosas Valentiaë mulieres (triginta huius farinae eum audiebant) ex eo numero duas & viginti vnâ concione ad melioris vitæ institutum transtulisse accepimus. Hoc felicior Antonius Madridius, vno die Compluti, atque vnâ item concione, quotquot aderant (aderant autem quamplurimæ) quæ vitam flagitio tolerabant, ad vnâ omnes ex isto cæno eripuit, omnes in portu aliquo tuto castimoniam collocauit. Damnent iam sanè, quibus ita libitum est, genus istud compitalium concionum: pro nobis pugnat & pro consuetudine hac nostrâ mellis ipsa, & fructuum collectorum vberitas, pugnant exempla sanctorum virorum, pugnat denique ac vincit irrefragabilis Apostolicæ Sedis auctoritas, cuius non permissu solum, sed facultate etiam priuilegioque id facimus. Quamquam hoc tempore, cum plurimis in ciuitatibus & conciones in templis multæ sunt, & frequens ad eas concursus, minùs necessaria hæc opera esse cœpit. proinde id iam parcius fit à nobis, eò etiam quòd offensionem nonnullorum res sit obnoxia: quare eam etiam intermitteri Romæ S. Ignatius aliquando voluit. Interim istiusmodi concionibus id debemus, quòd populus diuini verbi negligens, degustatâ in plateis eius suauitate, audior factus est, & templa concionum gratiâ diligentius frequentat. Sed de concionibus hæctenus.

Conciones
in plateis,
vicis, foro,
magno
fructu.

à Pontifi-
ce appro-
bata.
In Breui
Pauli III.
Cum inter.

CAPVT TERTIVM.

De lectionibus Theologiae sacrae ac Philosophiæ.

Alterum, in quo studiosè versata fuit Societatis opera, est munus docendi, ab eo quod iam memorauimus, hoc diuersum, quòd concionatori maximè est propositum accendere audientium voluntates, doctori potius illuminare mentes. Vt enim in cælesti Beatarum mentium republ. duo sunt ordines dignitate præstantes; quorum alter ab ardore nomen habet, à scientiâ alter: ita hæc quæ in terris est Dei Ecclesia, ad exemplar illius cælestis, duos habet virorum principum gradus, concionatorum vnum, alterum Doctorem; quamquam non defuerunt qui in vtroque excellerent viri præstantissimi. Habuit autem

Duo in cæ-
lestis ordi-
nes præci-
pui, duo
item in
terris.

nostra Societas quem sibi imitandum in vtroque proponeret, S. Domini illustrissimum cœtum; qui cum non minus re quam nomine sit Ordo Prædicatorum, æquè certè est Doctorum: eoque iam inde à parente suo fertur institutus, vt haberet ex eo Ecclesia qui faciem præferrent populis docendo, eosdemque accenderent adhortando: quo quidem præstituto sibi sine sanctissimi viri spes fraudata non est. Idem spectauit in formandâ hac minimâ Societate Ignatius, & cum Ignatio Romani Pontifices. Ignatius quidem hunc Ordinem suum voluit Academicarum administrationem non subterfugere, & in iis etiam, quæ potestati nostræ subiectæ non sunt, diuinâs humanasque scientias publicè profiteri: quod qui facerent, iis leges insigni prudentiâ præscripsit: Pontifices verò, ne in hoc munere nobis quisquam obstitere, & vt iis, qui apud nos scientias didicissent, magistri laurea & honores reliqui Academici conferrentur, priuilegiis suis sanxerunt. Quamquam antè etiam quàm ista decreta, aut approbata omnino Societas esset, è nouem Ignatij Sociis Faber, Lainius atque Salmeron sacras Litteras & ceteram Theologiam Romæ in publico sapientiæ gymnasio tradiderunt, eâ existimatione doctrinæ, vt ad generale Concilium, quod non multò post Tridenti celebratum est, hos potissimum Pontifex suo nomine Theologos miserit, Lainium atque Salmeronem, neutrum tum adhuc triginta & quatuor annos natum. Quorum virtus atque doctrina dum in hoc orbis theatro non minùs vtiliter quàm gloriosè refulget, sparsi per orbem Christianum ceteri suam etiam lucem dederunt, primum in templis: vbi explicari ab iis diuinæ Paginæ, de Deo, de CHRISTO, de Virgine CHRISTI matre, de purgatoriis pœnis, de libertate arbitrij, deque omni vitâ Christianâ quæstiones tractari coram populo cœptæ sunt. Qui sacrarum lectionum habendarum in Ecclesiis mos, etsi paucis in locis postea est retentus, quòd populo non perinde rudi vtilior esset adhortationum vsus; hucusque tamen à multis concionatoribus eatenus obseruatur, vt ita partiantur conciones suas, vt partem temporis explanando sacras Litteras, partem adhortando traducant. Sed præcipuum docendi laborem sibi scholæ vindicant: vbi quæ sunt in doctrinis sacris ambigua deciduntur, quæ obscura illustrantur, quæ recondita eruuntur. Quantus hîc ad laborem atque fructum Societati nostræ campus apertus fuerit, fiet è scholarum multitudine manifestum: etsi paucas è plurimis in medium sim prolaturus, neque hoc Capite de litterarum studiis acturus; sed tantùm de grauioribus disciplinis, Theologiâ sacrâ ac Philosophiâ.

p. 4. Constit.
cap. 11.

Julius III.
Pius IV.
Pius V. in
bullis.
*Societatis
lectiones
Academiarum
priuilegiis
gaudent.*

*Prima Societatis
Academia*

Primam Academiam habuit Societas Gandiæ à Francisco Borgia Duce fundatam; alteram in Lusitaniâ Eboræ à Cardinale Henrico Regis fratre, ac deinde Rege. Præter has quæ sunt celebriores in Hispaniâ scholæ, Doctores è Societate nostrâ non paucos habuerunt, Salmantica, Complutum, Conimbrica. Conimbricæ etiam Philosophiæ gymnasium à Ioanne Rege nobis amplissimum datum est. Madriti nouissimè in vrbe regiâ Hispaniarum Academia est à Philippo IV. Rege nostro Societati erecta, futura posteris documentum & voluntatis Regiæ erga nos & munificentiæ, vel in tantâ potentiâ admiran-

mirandæ. In Galliis Franciscus Turnonius, & Carolus à Lotharingiâ, Cardinales, hic Mussiponti Lyceum nobis magnificum condidit, ille à se conditum Turnone, & iam auditorum mille ac ducentorum numero florens, nostræ custodiæ fideique commisit. Laudata est etiam à Pio IV. Pontifice Maximo ciuitas Lugdunensis, quòd Collegium suum, in quo sapientiæ studia tractabantur, Societati IESV formandum regendumque tradiderit. Lutetiæ, etsi multis tempestatibus interruptæ, redditæ tamen eidem Societati scholæ sunt: Flexiæ etiam institutæ nouæ: in quibus Christianissimus Rex Henricus bis nobis corpus suum dedit; primùm viuus munificentia & affectu, ac deinde mortuus in amoris perpetui monumentum.

E Galliis venio in Germaniam. Ferdinandus Rex Caroli V. frater Pragæ in Bohemiâ ac Viennæ in Austriâ, quæ nobiles erant Academiae, sed ab hæreticis fœdè labefactæ, Theologiam atque artes ceteras docere nos voluit: idem vt faceremus in Bauariâ Ingolstadij, effecerunt Serenissimi Duces Guilielmus atque Albertus: vterque insigni erga Societatem affectu, & Regibus inuidendâ liberalitate. Dilingæ in Sueuiâ Academiam suam nobis tradidit Otto Cardinalis Augustanus: nouam erexit Carolus Archidux in Stiriâ Græcij. Moguntia, Herbipolis, Colonia, & fermè si quæ sunt aliæ Catholicorum in Germaniâ scholæ, ex cultæ item à Doctoribus nostris sunt. Duaci in Belgio Philosophiam ac Theologiam publicè tradimus, vt & Dolæ in Burgundiâ. Louanij Bellarmino & Lessio Theologiam profitentibus, scholarum spatia (quòd auditores non caperent) fuere dilatanda. quæ nec ipsa quandoque auditorum frequentia suffecerunt. Omitto ceteras mundi partes, etsi non ignorem in Poloniâ atque Lituaniâ, aliisque præterea florentissimis Regnis Societatis nostræ illustres scholas esse: quin etiam in remotissimas Americæ atque Indiæ regiones eas esse propagatas. Ex Italiâ vnâ contentus ero vrbe Romanâ Christianæ sapientiæ matre, in quâ nomen aliquod à litteris habuisse plus ferè est quam alibi primas tulisse. Est hîc in Collegio nostro, quod Gregorius XIII. paterno erga nos animo & plusquam regiâ liberalitate Pontifex incredibili sumptu extruxit, omnium scientiarum, quas tractare Religiosis hominibus fas est, domicilium in primis splendidum: scholæ viginti aut circiter numerantur; è quibus Theologia trecentos plurimùm habet auditores, multos è variis Ordinibus Religiosos viros. Fuit illa doctissimorum hominum qui vnquam in Societate floruerunt, lectionibus illustrata, Suarez, Vasquez, Maldonati, Pererij, Sa; duorum etiam qui S. R. E. Cardinales fuerunt, Toleti atque Bellarmini. Ceterùm ingeniorum præstantium copia, varietate nationum, discentium studio, magnificentia atque omni splendore scholastico inter Societatis Academias hæc vna excellit. Insigne huius gymnasij est, residens in augusto templo Theologia: cui adstant ancillarum more naturales scientiæ, Physica atque Mathematica; hæc orbem cæli, illa terræ, pedibus sedentis in folio Diuæ subiicit, hæc adscriptâ sententiâ: *Leges impone subactis.* quo declarat Societas, quid sibi cum humanis scientiis sit negotij; id nimirum, vt vni ceterarum Principi ac Regiæ sacræ Theologiæ eas faciat ancillari. Porro in

Academia
Romana
celeberrima.

tot Academiis, scholis, gymnasiis, quàm multos necesse est fuisse lectifimos viros, qui ætatem docendo triuerint. Vnus Suarez annos quadraginta variis in ciuitatibus, Pintia, Romæ, Compluti, Salmantica, ac demum Conimbrica, ab ipso Rege Hispaniarum magno affectu inuitatus, diuinas scientias est professus: tantâ discipulorum auiditate, vt ante lucem accensis facibus habendæ aliquando scholæ fuerint, labore inter eâ suo tanto, vt fassus ipse sit, doctrinæ, quâ prodigij instar fuit, non impari diligentiam suam fuisse. Hoc decem annos minùs eodem munere functus est Gabriel Vasquez: eo item studio, vt testetur ipse de se, præter sacras Paginas, & omnia Angelici Doctoris Opera, iterum atque iterum & sæpius lecta, quidquid est in SS. Patrum scriptis, accuratè à se esse & diligenter expensum. Idem de Maldonato memoriæ proditum est: quem docentem Parisiis Doctores, Abbates, Episcopi audiebant. Ceterorum quis labor in docendo fuerit, quæ doctrina, æstimari ex editis in lucem Operibus nullo negotio potest: quæ tot hoc sæculo ab vnâ Societate nostrâ prodierunt, vt ad solum texendum eorum indicem, magno volumine sit opus.

Sed iam non id ago, vt doctrinam nostrorum hominum Lectoris oculis hîc subiiciam: quem fructum docendo fecerit Societas, potius videamus. Primum, singularis atque eximius hic fuit, quod hac operâ confecti sumus, ne in quasdam Academiis toto orbe celebres magistri irrepererent veræ fidei proditores: quod fieri non vno loco cœperat. Alterum à scholis nostris hoc exstitit commodum, disputationum inuenta celebritas: sine quibus frigebant prius diuinæ sapientiæ studia, ac ferè per Septemtrionem iacebant ab hominibus fastidita. Excitauit animos honoris atque ostentandi ingenij cupidos concertationum ille mos, & in quamdam discendi auiditatem induxit: præsertim vbi loci ipsius apparatus & virorum Principum consessus lucem addere his exercitationibus cœpit. Romæ certè purpuratos ipsos Ecclesiæ Patres, quorum dignitas eminentissima est, interesse disputationibus nostris non piget: itaque ex illo Sacrorum Principum Collegio sæpè aliqui, subinde decem aut quindecim, iam tum ab annis retrò quinquaginta numerabantur: vt nihil de Episcopis aut Regum Oratoribus dicam. Auget vtilitatem hanc non parum, quod ea disputandi ratio quæ Dialecticis præceptionibus continetur, celeberrimis passim scholis familiarior facta est, ex quo docere nostri cœperunt: veritati tum quærendæ, tum inueniendæ aptissimum instrumentum, eoquæ tantopere, vt mox dicam, ab hæreticis formidatum. Fuit ex iis, qui formam eam Iesuiticam diceret, imperitè quidem, nobis tamen, si verè dictum id fuisset, admodum gloriosè. Docet id & confirmat aduersus eundem hæreticum Gretserus: formam hanc non Iesuiticam dici, sed potius Christianam debere; vt quam CHRISTO atque Apostolis attribuit Augustinus, Dialecticæ ipse peritissimus: cuius auxilio vt se solitum contra hæreticos profiteretur. Eo sæculo excitata diuinitus hæc nostra Societas est, quo Religionis Catholice veritas plurimum oppugnatur: congregiendum sæpè cum his hostibus illi fuit, multas ex hoc certamine palmas retulit. Iacobus Lainius coram Reginâ, Caroli IX. Galliarum Regis paren-

Suarez,
studium
singulare,

Vasquez,

Maldona-
ti.

Lectio-
num fru-
ctus.

Respons. ad
Theses Hæ-
reticorum cap. 6.

Ratio dis-
putandi
Dialectica
contra hæ-
reticos
optima.

parente, totâque Regni nobilitate in conuentu Poissiacensi congregatâ, Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes doctissimè confutauit. Viretum, pestilentem item hæreticum, ac Religiosæ familiæ defertorem, Lugduni in Galliâ conuicit Posseuinus. Verùm hi non tam strictâ argumentatione, quàm doctâ copiosâque dictione aduersarios protrebant: minùs enim adhuc erant in vsu Dialecticæ leges: quo fiebat, vt, etsi ipsi quidem hæretici conuictos rationibus se viderent, facillè tamen euaderent, aut euasissè simularent, cùm longiore sermone & maiore etiam clamore, quàm quo erant impetiti, responderent. Ambidexter hîc fuit Maldonatus. Is apud Sedanum anno 1572. Capellum, Aolinum, Loqueum, & viginti alios Ministros Calvinistas primùm differendo, deinde declamitando (Launæo, qui tunc Minister aderat, teste) prostrauit: nam in declamationes disputationem commutandam Ministri censuerant, quòd vim eius syllogisticam ferre non possent. Campianus in Angliâ, cùm esset ab eculeo semiuiuus in disputationem pertractus, contra Nouellum atque Dayum, magna tum Ecclesiæ Anglicanæ lumina, hac vsus ratiocinatione: Si sola fides iustificat, sine charitate iustificat: sed sine charitate non iustificat: ergo non sola iustificat; ita aduersarios perculit, vt, cùm negare ea quæ sumebantur non auderent, id solum oclamarint, vitiosam esse collectionem: quam tamen examinari ad leges Dialecticas (quod vrgebant vnice Catholicis) numquam sunt passi, ne videlicet sua aut fraus aut ignorantia proderetur. Idem cum Fulco, scriptore inter hæreticos non indocto, aliisque congressus, ita quasdam eorum argumentationes dissoluit, vt earum futilitatem ipsi agnoscerent. Impulit eâ res Anglos hæreticos in eam mentem, vt existimarent cum Iesuitis in posterum tormentis potiùs certandum quàm argumentis: quâ ex pugna Campianus atque alij multò etiam gloriosius quàm ex priore triumpharunt. Prudentiùs in Germaniâ Lutherani, cùm malè sibi metuerent à sophisticâ hac, vt aiunt, disputandi ratione, studiosè eam cauteque declinarunt, tum aliàs sæpè, tum anno 1601. Ratisbonæ: vbi coram Bauariæ Duce Maximiliano, & Comite Palatino Philippo Ludouico Neoburgico, disputatum est à Gretsero ac Tannero nostris, ac tribus præterea Doctoribus Bauaris, aduersus collectam è totâ Germaniâ hæreticorum manum. Tota eâ disputatio, vt est à scribis excepta, adiecto vtriusque partis testimonio, typis vulgata est: quam qui legerit, facillè intelliget quo studio hanc formam hæretici fugiant. Illud nescio, an collocutioni huic Ratisbonensi aliquâ ex parte tribuendum sit, quòd, qui tum cum Philippo patre illi interfuit, Serenissimus Wolfgangus Guilielmus, tredecim post annis Catholica Ecclesiæ reconciliatus est. Hæc à me de disputationibus aduersus hæreticos dicta sunt; vt quæ sit vis syllogisticæ formæ ostenderem, & aliquid hinc debere Societati Theologiam, quòd armorum genere tam necessario diligentius instruat eius scientiæ studiosos. Illud ad extremum Theologis nostris adnitentibus perfectum est, vt ordo ille admirabilis ac diuinus, quem inuenit sibi que in scribendâ Summâ Theologicâ præfixit S. Thomas, ab Academiis plerisque ita sit receptus, vt, omisso Magistro Sententiarum, aliâque minùs didacticâ tractandi me-

*Forma
syllogistica
capit hæ-
retici.*

*Anno 1614,
Gaultier in
Chronico.*

thodo, huic vni insistant. Louaniensibus vt id facerent auctor fuit præcipuè Bellarminus. Aliis præterea pluribus in locis Doctores Academici vel exemplum nostrum hac in re, vel consilium sunt secuti. In sententiis, etsi nullius sic astricti sumus iurare in verba Magistri, vt nullâ in re liceat ab eo recedere (quod ne ipsi quidem sibi religioni ducunt, qui Thomistæ aut Scotistæ dicuntur) vnum tamen sectamur præ ceteris D. Thomam.

CAPVT QVARTVM.

De institutione iuuentutis per scholas litterarum Humaniorum.

DE scholis iis hîc agimus, quibus ad humanitatem puerorum animi conformantur. Humanum enim est non solum loqui, sed aptè loqui doctèque posse, & cum absentibus litterarum habere commercium; & quæ multis retrò sæculis ab aliis scripta sunt, qui doctrinæ laude claruerunt (qui Latini plurimum aut Græci nominis fuerunt) ea legentem non ignorare. Hæc cui non insunt, eum, etsi naturâ homo sit, non hominem tamen, sed truncum solemus aut stipitem caudicemve nominare. Illa verò multò etiam magis ad humanitatem pertinent, obsequentem esse parentibus, amare sanguinis aut virtutis nexu coniunctos, vi & fraude abstinere, neminem odisse, nemini inuidere, erubescere flagitium, & quod præ ceteris inculcatum oportuit, Deum religiosè venerari. Itaque, quibus in scholis tam hæc quàm illa rudes adhuc atque informes adolescentuli edocentur, eas scholas Humanitatis, & quæ illic tractantur studia, Humaniora dicimus. Nam illud omnino indubitatum est, malè separari has in puero disciplinas, litterarum atque morum: si enim, qui litterarum sunt magistri, ij morum honestatem in postremis habeant, plurimæ sub doctrinæ pallio adolescentis animum subibunt pestes; atque illæ in primis, quibus litterati plerique, ipsique ad eò eruditionis antesignani, sua scripta referferunt, scurrilitas, impudentia, turpitude: quibus laus omnis ac decor adolescentiæ marcescit. Hanc prouinciam Societatis nostræ esse propriam, ex Pontificiis Gregorij XIII. litteris apertè constat. ait enim, lectiones bonarum litterarum, & tam has quàm Theologiæ ac Philosophiæ, ad iuuentutem bonis moribus imbuendam, ex Societatis primæuâ erectione ac diuinâ vocatione, ab eadem exerceri. quod nescio an de vllò præterea Religiosorum Ordine dici æquè possit. Sed quid actum hoc in genere sit à Societate, videamus. Domiciliorum, in quibus degunt nostri, tria sunt genera: Professorum Domus, Collegia, & ea domicilia in quibus probantur Tirones. Ex his multitudo longè maxima est Collegiorum. Instituta sunt hæc studiorum causâ; ac primùm quidem, vt soli in iis erudirentur qui Societati nomen dederant: Gandiæ primùm sub Duce Borgia adolescentibus alij nonnulli sunt admissi. Nunc in Societatem vix vllus admittitur antequàm his studiis sit imbutus: quare Collegiorum nostrorum scholæ, externorum adolescentium totæ sunt, quinæ plurimum aut senæ in Collegiis singulis: in quibus, præter litteras, eloquentia

In Privileg.
Ædificandi
intra cannas
Saluatoris
nostri, &c.

Lectiones
bonarum
litterarum
Societati
propria.

Hist. Societ.
Tom. 1.
lib. 6. n. 71.